

УДК [712+711.4]:37+502.175(06)

ISBN 978-966-695-613-5

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

«КОЛЕСНІКОВСЬКІ ЧИТАННЯ»

19 листопада 2024 р.

Харків – 2024

СЕКЦІЯ 3
ВІДНОВЛЕННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ЛАНДШАФТНИХ ОБ’ЄКТІВ:
МІСТОБУДІВНІ, ЕКОЛОГІЧНІ, РЕКРЕАЦІЙНІ
ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ

Алексєєва А. А., Карамушка І. М.

ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ СТВОРЕННЯ САДІВ «НОВОЇ ХВИЛІ»
У СИСТЕМІ ОЗЕЛЕНЕННЯ МІСТ ТА ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ
ПОРУШЕНИХ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ..... 58

Бабенко М. В.

ДО ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ ПАМ’ЯТОК
АРХІТЕКТУРИ В СТРУКТУРІ ЛАНДШАФТНИХ ОБ’ЄКТІВ..... 61

Багацька О. М., Каишлагова Л. О.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЙ ЛІКАРЕНЬ..... 64

Бурмістрова Н. О., Ковальчук Т. Д.

ОЦІНКА УСПІШНОСТІ ІНТРОДУКЦІЇ РОСЛИН *CHRYSANthemum*
MORIFOLIUM (RAMAT.) HEMSL. *EX SITU* НАЦІОНАЛЬНОГО
ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ..... 67

Вотінов М. А., Дорошенко А. А.

ФОРМУВАННЯ СВІТЛОКОЛЬОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА
В ОБ’ЄКТАХ ЛАНДШАФТНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ДИЗАЙНУ :
МІСТОБУДІВНИЙ АСПЕКТ..... 70

Гончаров Д. О., Гончаренко Я. В.

РІЗНОМАНІТТЯ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН В ОЗЕЛЕНЕННІ
СЕЛИЩА СЛОБОЖАНСЬКЕ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 73

Гринюк Ю. Г.

ОЗДОРОВЛЕННЯ І ВІДНОВЛЕННЯ НАСАДЖЕНЬ
СТАРОГО ПАРКУ м. ТЕРНОПІЛЬ..... 75

Дойко Н. М., Бойко Н. С., Кривдюк Л. М.

БУЗОК УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ..... 78

Зібцева О. В., Піхало О. В., Морозько А. П.

ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ ДЕРЕВ ПАРКУ-ПАМ’ЯТКИ
САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «КАГАРЛИЦЬКИЙ»..... 80

Іванченко О. Є., Токарчук Г. Є.

ОЦІНКА ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РІВНЯ БЛАГОУСТРОЮ
ПАРКОВОГО КОМПЛЕКСУ СОБОРНОЇ ПЛОЩІ м. ДНІПРО..... 82

ОЦІНКА ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РІВНЯ БЛАГОУСТРОЮ ПАРКОВОГО КОМПЛЕКСУ СОБОРНОЇ ПЛОЩІ м. ДНІПРО

ІВАНЧЕНКО О. Є.,

*завідувач кафедри садово-паркового мистецтва та ландшафтного дизайну,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, канд. біол. наук,
ivanchenko.o.ye@dsau.dp.ua*

ТОКАРЧУК Г. Є.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Садово-паркове
господарство», Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
11339682@student.dsau.dp.ua*

Територія України характеризується розвиненою промисловістю з високою концентрацією підприємств. Це спричинює погіршення стану довкілля через забруднення атмосфери, водного середовища та ґрунтів на переважній її частині. Першочергову роль у покращенні урбоєкосистем відіграють зелені насадження різного користування: парки культури і відпочинку, сквери, лісопарки, санітарно-захисні смуги тощо. За умов міського середовища вони є одним із найефективніших і економічно вигідних шляхів підвищення комфорту та якості життя мешканців, а, окрім санітарно-гігієнічної, ще й виконують структурно-планувальну і декоративно-художню функції. Метою даного дослідження було проаналізувати ландшафтну організацію території паркового комплексу Соборної площі у м. Дніпро.

Соборна площа розташована у центральній історичній частині м. Дніпро та займає площу понад 12 га. Парковий комплекс, розміщений на її території, оточений з усіх боків транспортними вулицями та складається з двох основних частин з різними середовищними характеристиками. На території комплексу розташований Спасо-Преображенський собор, історичний музей з різними експозиціями, діорама «Битва за Дніпро», меморіал захисникам правопорядку.

Одна частина, яка досить велика за площею, нині власне і є озелененою ділянкою, яка відома містянам також як сквер імені Івана Старова. Інша – менша за площею, простягається вздовж проспекту Дмитра Яворницького, який обмежує площу з південного заходу. Ця частина площі відокремлює зелену зону від проспекту і є периметральною забудовою, що складається з трьох будівель, які вільно розташовані вздовж проспекту.

З інших сторін за планувальним абрисом площа оточена житловою забудовою. Трасування вулиці складається з трьох планувально-закруглених у східному і північному кутах площі полотен – широкого тротуару, дворянної проїжджої частини з одностороннім кільцевим рухом автотранспорту й смуга, відокремлена від проїжджої частини бордюром, з трамвайною двоколіійною лінією із зустрічним рухом.

Парковий комплекс Соборної площі не має чіткого композиційно цілісного планування і єдиної впорядкованої функціональної організації, проте це не впливає на привабливість та відвідуваність рекреаційного об'єкту. На

його території можна виділити кілька функціональних зон. *Сакральна зона*, яка включає в себе Спасо-Преображенський собор і територію в межах його огорожі. *Три меморіальні зони*, дисперсно розташовані вздовж північно-західного боку. Перша з них – меморіал воїнам, полеглим під час Другої світової війни. Ця зона включає в себе невелику ділянку з пам'ятною стелою і ділянку меморіальних поховань. По осі, заданої цим меморіалом, але ближче до протилежної торцевої сторони площі, знаходиться друга меморіальна зона – меморіал захисникам правопорядку. Він являє собою напівкруглу в плані колонаду, що завершується каплицею, іobelіск у геометричному центрі півкола колонади. Між цими меморіальними зонами знаходиться алея.

Всього організовано шість входів на територію паркового комплексу. Три з них – розміщені на північному сході площі біля Т-подібних перехресть у місцях сполучення вулиць Дмитра Донського, Володимира Винниченка та Євгена Коновальця з проїзною частиною, яка оточує дослідний об'єкт. Ще два входи організовані з боку проспекту Дмитра Яворницького. Один – у розриві між будівлями історичного музею і колишнього художнього музею, а другий – у західному куті площі у трамвайної зупинки і меморіалу полеглим воїнам Другої світової війни. Ще один, шостий, вхід розташований на південно-східному боці площі та суміщений з трамвайною зупинкою напроти центрального входу на території лікарні ім. І. І. Мечникова.

Як вже зазначалося вище, парковий комплекс на Соборній площі м. Дніпро не має чіткої планувальної структури, яка притаманна багатьом рекреаційним об'єктам (наприклад, осьова, хрестова, петельна, зірчаста, віялова або їх поєднання). Чітко виражений планувальний характер має лише алея по поздовжній осі площі на відрізку між діорамою «Битва за Дніпро» і Спасо-Преображенським собором. Була спроба об'єднати в цілісну планувальну систему меморіальні зони, розташувавши їх по одній осі вздовж північно-західного боку рекреаційного об'єкту. Однак ця вісь не паралельна головній осі парку, і, крім того, вона не отримала органічного планувального сполучення з центральною алеєю. Починається меморіальна зона біля проспекту Дмитра Яворницького та заглиблюється від проспекту в парк меморіалом загиблим воїнам, продовжується алеєю і завершується меморіалом загиблим захисникам правопорядку.

На території комплексу в окремих локаціях є зруйновані малі архітектурні форми, від яких залишився лише фундамент. Окрім вищеописаних компонентів, на території комплексу розташований дитячий майданчик, що збільшує коефіцієнт відвідування об'єкту. Асфальтоване покриття – у гарному стані, лише подекуди зруйноване. Є стихійні доріжки, які поділяють парк на ділянки квадратної, трикутної та прямокутної форми. На території комплексу є бетонні модулі з квітами, асортимент яких змінюється в залежності від пори року.

У центральній частині паркового комплексу під час проведення робіт з благоустрою встановлено достатню кількість садово-паркових меблів (лави, лави-гойдалки, урни-смітники) та обладнання (ліхтарі), що суттєво підвищило відвідуваність рекреаційної території.

Дендрофлора паркового комплексу Соборної площі репрезентована 52 видами рослин, які систематично належать до 21 родини. Їх загальна кількість складає 1894 особин. Це свідчить про достатнє дендрорізноманіття порівняно з іншими скверами міста, а іноді навіть і з невеликими парками. Покритонасінні представлені більшістю – 95,94 % усіх рослин. Хвойних на території паркового комплексу зростає всього 77 особин. Найчисленнішою за кількістю деревних рослин родиною є *Fabaceae*, яка у насадженнях представлена *Gleditsia triacanthos* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Sophora japonica* L. та поодинокими особинами *Gymnocladus dioica* (L.) K.Koch. Домінуючим видом на дослідній території є *R. pseudoacacia*, частка участі якої у насадженнях складає близько 22 % від загального числа особин. Найчисельнішими деревними рослинами також є *Ulmus pumila* L. та *Acer platanoides* L. Значно рідше трапляються *Syringa vulgaris* L., *Tilia cordata* Mill. і *T. × europaea* L., *Aesculus hippocastanum* L. та *Fraxinus excelsior* L. Значна кількість декоративних рослин на території паркового комплексу є інтродуцентами.

З композиційних прийомів розміщення деревних насаджень у парковому комплексі Соборної площі зустрічаються рядові і алейні посадки, а також групи. Алейні посадки дуже ефектні і створені з декоративних форм дерев, які рідко зустрічаються в озелененні м. Дніпро. Це, наприклад, *Quercus robur* 'Fastigiata Koster', *F. excelsior* 'Monophylla' та 'Aurea'. Групи рослин подекуди втратили свої елементи; з моменту створення склалися з більшої кількості рослин, але загинули внаслідок дії несприятливих чинників навколишнього середовища, в тому числі антропогенних. Наприклад, групи з *Betula pendula* Roth. біля історичного музею. Також зустрічаються букетні посадки *F. excelsior*, *S. japonica*, групи з *S. vulgaris*. Солітарії на території парку відсутні. На дослідній ділянці є достатня кількість відкритого простору, а саме галявин, які достатньо пропорційні та зайняті садово-парковим газоном.

У парку серед рослин-екзотів зростає *Ginkgo biloba* L., а також є дуже старі кущі *S. vulgaris*, майже штамбової форми (біля дитячого майданчика), похилі (слід віднести більше до фаутів), але дуже декоративні. Інші особини бузку звичайного, які розташовані вздовж пішохідних доріжок, мають дуже недекоративний вигляд і вимагають омолодження та догляду.

Отже, парковий комплекс Соборної площі м. Дніпро має поліфункціональну організацію, зручну транспортну доступність, що робить його найулюбленішим місцем відпочинку містян. Дослідна ділянка не має єдиної планувальної системи, проте це не впливає на його рекреаційну привабливість. На території комплексу є озеленена зона (сквер ім. І. Старова), історично-пізнавальна (історичний музей, діорама), сакральна (Спасо-Преображенський собор) та меморіальна (меморіал воїнам, полеглим під час Другої світової війни, меморіал захисникам правопорядку). Об'єкт у достатній кількості забезпечений садово-парковим меблями та устаткуванням. Видовий склад рослинності достатньо різноманітний, порівняно з деякими іншими зеленими зонами міста, і репрезентований 52 видами деревних рослин, переважно листяними.